

34
PÕLLUMAJANDUSLIKKE
NÕUANDEID KOLHOOSIDELE

S. SPUNGEN

SIGADE PUNATAUD

PÖLLUMAJANDUSLIKKE NÕUANDEID KOLHOOSIDELE

S. SPUNGEN

SIGADE PUNATAUD

RK

POLIITILINE KIRJANDUS
TALLINN 1949

„Haigust on kergem ära hoida kui ravida“, on nõukogude veterinaaria hiiudlauseks.

Seakasvatuse arenemise kindlustamisel omab suurt tähtsust võitlus sigade nakkushaigustega. On selge, et selles võitluses on mõõduandvaks põhjalikult läbimõeldud ja rangelt läbiviidud profülaktiliste menetluste süsteem.

Tähtsaks lüliks selles süsteemis on abinõud, mis kindlustavad pidamistingimuste — söötmise, sigalates ebasanitaarse olukorra parandamise, haigestunud sigade õigeaegse isoleerimise ja haiguste tõrje- ning ravimenetluste — rakedamise.

Eesti NSV-s on sigade kõige rohkem levinud haiguseks punataud. Juhul, kui ei tunta sigade punataudi leviku põhjusi ega tõrjet, võib ta kolhoosides seakasvatusele tekitada suurt majanduslikku kahju.

Sigade punataudi tekitajaks on pisik. Pisiku vastupanuvõimet iseloomustavad järgmised omadused: pisik sureb päikese kiirte mõjul alles 12 päeva jooksul, õhu kuivuses 3 nädala jooksul ja 70°C kuumuses 5 minuti jooksul. Pärast tapmist muutub punataudi haigestunud sea liha (kuni 15 sm läbimõõduga tükid) steriilseks (s. o. pisikutevabaks): keetmisel 2,5 tunni, soolamisel 170 päeva ning suitsutamisel 3 kuu jooksul. Seepärast oldagu ettevaatlikud punataudi haigestunud sigade liha kasutamisel toiduna!

Enamikus toimub sigade punataudi nakkus soolte kaudu. Sead nakatuvad saastunud sööda ja joogivee tarvitamisel või taudist nakatatud sigadega kokkupuutumisel. Sööt ja joogivesi saastuvad omakorda haigete sigade väljaheidete ja kusega eritatud pisikutega.

Tähelepanekud tegelikust elust näitavad, et enamikul juhtudel tapetakse punataudi haigestunud sead lihtsalt põhimõttel: milleks ravida, küll puss ravib! Kui aga pisikuid sisaldava sea vere, elundite ning lihaga hooletult ümber käiakse, võidakse ise muutuda punataudi pisikute levitajaks, sest sea vere, siseelundite ja lihaga kokku puutunud ja nakatatud kohad jäetakse desinfitseerimata. Sealjuures võivad ka inimesed ise sigade punataudi haigestuda.

Sigade punataudi pisik võib majapidamisse sattuda haigete sigade soetamisel või infitseeritud tööriistade, esemete ja anumate kasutamise kaudu. Kuid pisikute levitajaiks võivad olla ka hiired ja rotid.

Ka tervete sigade seedetraktis (sooltes) leidub punataudi pisikuid, kuid organismi sattunud pisikud avaldavad mõju alles siis, kui see on nõrgestatud kas külmetuse, mittekülalaldase söötmise ja ebatervislike tingimuste (pimedad, virtsased sulud jne.) tagajärjel.

Samuti tuleb võidelda ka sigade usstõve vastu, sest soolestikus esinevad siseparasiidid tekitavad soolte limaskestale mehaanilisi vigastusi, mille kaudu pisikud kergemini verre satuvad. Verre sattunud pisikud paljunevad kiiresti ja kutsuvad esile haiguse.

Sigade punataudi esimesed sümptoomid ilmnevad pärast seda, kui organismis on ülevõimu võtnud sigade punataudi pisikud, s. o. 3—4 päeva pärast pisikute massilist sattumist organismi. Vahel aga, olenedes organismi vastupanuvõimest, ilmnevad haigusnähud alles 8 päeva pärast.

Sigade punataud esineb mitmes vormis, olenevalt sellest, kuid võrd raskelt sigade punataudi pisikud organismile mõjuvad. Esinevad järgmised vormid: üliäge, äge, naha ja krooniline vorm.

Üliägeda vormi tunnused: haigus areneb äärmiselt kiiresti, nii et haiguse tavalised sümptoomid — temperatuur kuni 41—42°C, loidus, uimasus ja isutus — ei ilmne, vaid loom sureb järsku.

Ägeda vormi tunnused: sead poevad põhku, isu väheneb või üldse puudub, temperatuur kuni 42°C, loidus, uimasus, oksendus, kõhukinnisus, hiljem aga kõhulahtisus, nahale ilmuvad helepunased laigud (enamasti kõhu piirkonda,

kintsudele, sisekülgedele ja kaelale), mis hiljem ühtuvad ja tumenevad. Kui laigu kohta sõrmega litsuda, muutub nahk valgeks, hiljem aga omandab jälle endise värvuse. Kergemal juhtudel paranevad sead sellest haigusvormist pärast abinõude õigeaegset tarvituselevõtmist 2—3 päeva jooksul või see vorm läheb üle krooniliseks vormiks. Surevus on 50—85%.

Naha vormi tunnused: temperatuur kuni 42°C, mitmesugustele kehaosadele ilmuvad algul värvitud, hiljem tumepunased nelinurksed laigud (umbes 4 sm), mis on naha pinna 1—2 mm kõrgemad. Esineb isutust, väsimust, janu, silma sidekesta põletikku ja kõhukinnisust. Tervistumine toimub õigeaegse ravi juures teisel või kolmandal päeval.

Kroonilise vormi tunnused: kahe eelmise vormi läbipõdemise tagajärjena võib esineda krooniline vorm, mis väljendub südamerikkuses, kõhnumises ja kurnatuses. Mõnel juhul siiga selle vormi juures näilikult paraneb, hakkab korralikult sööma, kuid mõne nädala möödumisel jääb arenemises maha. Tekib liigesepõletik, sellest liigese paksenemine, isutus ja mõnel juhul tekib nahale kõõm. Krooniline vorm lõpeb tavaliselt surmaga. Et vähendada majanduslikku kahju, tuleb kroonilist punataudi põdevad sead tappa. Tapmisel oldagu ettevaatlik, et tapja ise ei muutuks lohakusest ja teadmatusest sigade punataudi pisiku kandjaks ega levitajaks. Läbipõdenud sead omandavad immuniteedi ja teiskordselt ei haigestu.

Järgnevalt puudutame üldjoontes kohustusi, mis langevad sigade punataudi esinemisel veterinaaralal töötajaile ja seakasvatajaile.

Eespool kirjeldatud haigestumistunnuste ilmnemisel on kolhoosis seakasvatuse eest vastutav töötaja kohustatud punataudi puhkemisest viivitamatult teatama zoo-veterinaarjaoskonna veterinaararstile.

Jaoskonna veterinaararst on kohustatud kohale sõitma ja tarvitusele võtma järgmised abinõud:

1. Kehtestama karanteeni. Karanteeni all mõistame niisugust veterinaarsete ja sanitaarsete abinõude süsteemi või kompleksi, mille ülesandeks on kaitsta meie koduloomi või -linde nakkushaiguste vastu või takistada loomade ning lin-

dude keskel juba puhkenud nakkushaiguse levikut. Karanteeni aja vältel on keelatud sigade sisse- ja väljavedu ning sigade tapaproduktide väljaviimine.

2. Selgitama punataudi leviku põhjusi ja tarvitusele võtma abinõusid haiguse leviku tõkestamiseks hädaohustatud naabermajandites, kaitsesüstides sigu formoolvaktsiiniga sigade punataudi vastu.

3. Viima taudistunud majandis läbi kõigi sigade ülevaatus ja mõõdma kehasoojust. Haiguse tundemärkidega või kõrgendatud temperatuuriga sead isoleeritakse kuni karanteeni lõpetamiseni. On nõutav, et isoleeritud sigu hooldaksid eraldi määratud talitajad. Uhtlasi ravitakse haigeid sigu ja kaitsesüstitakse terveid sigu punataudi seerumiga. Hiljem, s. o. 14 päeva pärast, vaksineeritakse need sead formoolvaktsiiniga.

4. Organiseerima taudistunud majapidamises desinfektsiooni läbiviimist. Karanteeni ajal desinfitseeritakse sigala vähemalt iga 10 päeva järel. Sõnnik koristatakse sigalast iga päev ning muudetakse nakkusohutuks kas põletamise või muul teel. Surnud sead kuuluvad ümbertöötamisele või maetakse matmispaikadesse 2 meetri sügavusse.

Karanteen lõpetatakse 14 päeva pärast viimast surmavõi tervistumisjuhtumit. Enne karanteeni lõpetamist puhastatakse ja desinfitseeritakse sigala või sulg põhjalikult. Kroonilist vormi põdevad sead eraldatakse ning tapetakse lihaks.

Ülaltoodu kohustab veterinaaralal töötajaid võtma eri- arvele majandeid, kus iga aasta või perioodiliselt esineb sigade punataud, ja läbi viima igal kevadel mitte hiljemalt kui 15. maiks sigade kaitsesüstimid formoolvaktsiiniga.

Kaitsesüstimid tuleb läbi viia eeskirjadega kooskõlas: a) kõigi sigade süstimine 2,5 kuu vanuselt, b) põrsaste süstimine 2 nädalat pärast võõrutamist. Emiseid võib süstida tiinusaja lõpuni, samuti äsjapoeginud emiseid, kui nendega ettevaatlikult ümber käia.

Süstimisi sigade punataudi formoolvaktsiiniga tehakse kahekordselt 5-ccm doosides, vaatamata vanusele ja toitumisele. Esimese ja teise süstimise vahe on 14—15 päeva.

Veterinaararst ei tohi kunagi unustada noorsigade õigeaegset järelsüstimist. Et sigade kaitsesüstimine on

lihtne toiming, võib seda vastava õppuse saamisel teha vastutav töötaja kolhoosi seafarmis. Tuleb omandada süstimise tehnikat ning teadmisi biopreparaatidega ümberkäimisel.

Süstimiskohaks on sigadel reie sisemine pool või kaela piirkond eespool abaluud (täiskasvanud sigadele 5—6 sm pikkuste nõeltega).

Formoolvaktsiini süstitakse ainult lihastesse.

Süstimiskoht desinfitseeritakse kas lahjendatud denatureeritud piiritusega (1:2) või 3%-lise karboolhappe lahusega. Enne süstimist kuivatatakse süstimiskoht puhta vatiga.

Süstlad steriliseeritakse keetmise teel.

Enne tarvitamist tuleb vaktsiini sisaldavat pudelit kõvasti loksutada ja talvisel ajal soojendada kehatemperatuurini (38—39°).

Formoolvaktsiini süstimine ei kutsu harilikult esile reaktsiooni. Kui aga majandis esineb pärast formoolvaktsiiniga süstimist massilist haigestumist punataudi, tuleb formoolvaktsiiniga teisest seeriast süstida korduvalt kõiki sigu.

Tühjad vaktsiinipudelid ning avatud pudelid ärakasutamata vaktsiiniga tuleb ohutuks teha desinfitseerimise teel.

Kinnised seerumi- ja vaktsiinipudelid tuleb alal hoida pimedas, kuivas ruumis +2 kuni +12°C juures.

Rikutud pitsatiga, sogase ja halvasti lõhnava vaktsiiniga pudelid tuleb välja praakida ja desinfitseerida keetmise teel.

Kui majandis puhkeb sigade punataud, tuleb sigadel mõõta kehasoojust ja jagada nad kahte gruppi:

a) haiged ja palavikuga sead

b) terved, kuid haigete sigadega kontaktis olnud loomad.

Teise gruppi kuuluvad sead tuleb eraldi hoida ja neid peab hooldama eripersonaal.

Haigeid ja palavikuga sigu ning imevaid põrsaid tuleb süstida punataudi seerumiga raviannustes. Seerumiga tuleb süstida punataudihageid või punataudikahtlasi sigu ka siis, kui majandis paralleelselt punataudiga esineb mõni teine äge nakkushaigus.

Sead, kes asuvad ühes sigalas haigete sigadega, süstitakse punataudi seerumiga kaitseannustes.

Kaitseüstimiseks süstitakse punataudi seerumit ravi otstarbel naha alla mitmesuguste kehaosade lihastesse järgmistes annustes:

Kaitse otstarbel:

imevatele põrsastele 2—5 ccm,
kesikutele kuni 50 kg eluskaaluga 5—10 ccm,
sigadele üle 50 kg eluskaaluga 10—20 ccm.

Ravi otstarbel:

imevatele põrsastele 5—10 ccm,
kesikutele kuni 50 kg eluskaaluga 30—50 ccm,
sigadele üle 50 kg eluskaaluga 50—75 ccm.

Raskete haigusjuhtude korral ja hilinenud abiandmisel süstitakse punataudi seerumit 10—12 tunni järel teiskordselt raviannustes.

Passiivne immunitet ei kesta üle 14 päeva. Seepärast tuleb kõigil juhtudel, kui sigu on süstitud punataudi seerumiga kas kaitse või ravi otstarbel, neid 2 nädala pärast süstida formoolvaktsiiniga.

Kaitseüstimisi akteeritakse igas kolhoosis. Süstimiste ja nende tagajärgede arvestust peab veterinaarpersonaal (zoo-veterinaarjaoskonna juhataja, peaveterinaararst, veterinaarosakond).

Et rotid ja hiired on ka osaliselt punataudi levitajad, tuleb nende vastu ette võtta tõrjeabinõusid.

Rottide ja hiirte tõrje toimub profülaktiliste ja hävitamisvahendite abil.

Profülaktiliste abinõude hulka kuuluvad hoonete seintes olevate aukude kindlakstegemine ja nende sulgemine, mis takistab rottide ning hiirte pääsemist hoonetesse, ja sanitaarreeglitest kinnipidamine, mis takistab rottidel pääsu toiduainete juurde ega loo neile elamistingimusi.

Rottide ja hiirte hävitamise vahendid on mehaanilised, keemilised, bioloogilised ja bakterioloogilised.

Mehaaniliste vahendite hulka kuuluvad mitmesugused lõksud, mis seatakse üles rottide käikude läheduses.

Bioloogilisteks vahenditeks on rottide ja hiirte loomulike vaenlaste — kasside, koerte, siilide jt. pidamine.

Keemilised vahendid:

1. Arseen-anhüdiid. Preparaat hõõrutakse pulbriks ja lisatakse juurde (10—20%) vorstile, hakitud lihale, kuivale kohupiimale jne.

2. Fosfor. Tarvitatakse 2%-lise fosforipasta näol, mille koostiseks on: valget (kollast) fosforit 120 g, rukkijahu 2,5 kg, searasva 500 g ja vett 3 l. Pasta valmistatakse järgmiselt: portselanuhmrise kallatakse keeva vett, pannakse metallpintsetiga kaalutud osa fosforit, ja kui see on lahustunud, lisatakse segamisel juurde rukkijahu ja poolsulatatud searasva. Fosforipastat pannakse leivaviilude, keedetud kartuli, vorsti jm. vahele.

3. Süsihapubaariumi tarvitatakse segatult rukkijahu või rasvaga taigna või pasta näol. Taigna valmistamiseks võetakse üks osa süsihapubaariumi, 3—5 osa jahu ja segatakse veega kuni paksu taigna saamiseni. Sellele lisatakse natuke juurde suhkrut ja mõni tilk aniisiõli. Taigna võib lõigata väikesteks tükkideks ja kuivatada. Pasta saamiseks segatakse 1 osa süsihapubaariumi 1 osa sulatatud värske rasvaga ja määratakse leivale.

4. Meresibul on hädaohutu vahend inimestele ja loomadele, kuna rottidele on ta kange mürk. Teda võib valmistada mitmel viisil:

a) võetakse 100 g riivitud värsket sibulat, 50 g jahu, 50 g rasva ja natuke salitsüül- või boorhapet ja aniisiõli (segu valmistatakse taignasarnane).

b) võetakse 100 g riivitud värsket sibulat, 100 g värsket sulatatud rasva ja 5 g peenendatud mandleid ning natuke piima (segu määratakse leivale).

Bakterioloogiline meetod seisneb selles, et rottidele söodetakse aineid, mis on patogeensed rottidele, näiteks rottide ja hiirte tüüfuse tekitajaid. Need segatakse söödaga ja asetatakse rottide aukude ja käikude juurde. Viiendal-kuuendal päeval areneb rottide ja hiirte hulgas enzootia. Ärasöömata sööda osad tuleb hävitada. Rottide ja hiirte tüüfuse pisikutega võivad nakatuda ka inimesed ja loomad. Seepärast on bakterioloogilist meetodit lubatud kasutada ainult eriinstruktooreil.

Et rotid ruumides ei hukkuks, ei tohi neis vett olla. Mür-

Exhib. univ. Tart.

gitatud rotid põgenevad vee otsingul ruumidest ja hukkuvad väljas. Rottide hävitamise ajal tuleb loomad ruumidest välja viia, hukkunud rottide ja hiirte korjused ära põletada või maha matta ja ruumid mehaaniliselt puhastada. Pärast seda võib loomad ruumidesse tagasi paigutada.

Lõpuks mainime veel seda, mida kolhoosi esimees ja seakasvatusefarmi brigadiir peavad ette võtma sigade punataudi vältimiseks:

a) võtma teadmiseks, et sigu on keelatud osta ilma kaasaantava vastava veterinaartunnistusega, kus peab olema tõendatud sea päritolu sigade punataudi vabast majandist, samuti kaitsesüstimine punataudi vastu. Uhtlasi peab tõendile olema märgitud aeg, millal sea kaitsesüstimine teostati. Tõend ei tohi olla välja antud varem kui 1—3 päeva enne sea või põrsa müüki.

b) Hoidma juurdeostetud sigu 30 päeva karanteenis.

c) Hävitama pidevalt majandis rotte ja hiiri.

d) Teatama viivitamatult punataudi kahtlusest zoo-veterinaarjaoskonna veterinaararstile.

e) Puhastama mehaaniliselt vähemalt 2 korda aastas sigala ja sulud, milleks tarvitada desinfitseeriva ainega 5% -list kreoliini-, 3% -list formaliini-, 5% -list kloorlubja- või värskelt kustutatud lubja lahust (1 : 3).

f) Täitma sigalas kõrvalekaldumatult tervishoiunõudeid.

g) Puhastama, pesema ja desinfitseerima sigala hooldus- esemeid 2—3 korda kuus.

h) Pidama rangelt kinni karanteeni režiimist.

Luues tiheda sideme veterinaaralal töötajatega ja rakedades ühiselt eespool loeteldud abinõusid sigade punataudi vastu võitlemiseks, annavad kolhoosnikud-seakasvatajad oma panuse NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja UK(b)P Keskkomitee „Kolhooside ja sovhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaani (1949—1951)“ täitmisel seakasvatuse alal.

Vastutav toimetaja F. Laja
Tehniline toimetaja V. Alev

С. Шпунлен. Рожа свиней
На эстонском языке

Ladumisele antud 24. VI 1949. Trükkimisele antud 1. VII 1949. Paber 56×79 sm
1/16. Trükiarv 5000. Trükitähti trükipoognas 37 120. Trükipoognaid 0,75. Arvutus-
poognaid 0,47. MB-05610. Tellimise nr. 1060. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn,
Pikk 54/58.

50 kop.

A-17909

34

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00496492 2

49-692